

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
филира

УРЕДНИШТВО:
Краља Милана ул. бр. 2. ТЕРАЗИЈЕ

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ. ШИЈАЧКИ

Издаје сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Наше војсковође

ПЕШАДИЈСКИ ПУКОВНИК

Павле Пауновић

КОМАНДАНТ ДРИНСКЕ ДИВИЗИЈЕ ДРУГОГ ПОЗИВА
ОСЛОБОДИЛАЦ СРПСКОГ ЈАДРАНА

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

СРПСКИ КРАЉ СВОЈОЈ ВОЈСЦИ

— Наредба Њ. В. Краља Петра, Врховног Заповедника војске за 29. Јуни 1913. год. —

Јунаци!

Од свог доласка у Србију сва моја пажња била је посвећена моме драгом народу и његовој узданици, српској храброј војсци. Моје наде и наде мога народа увек су полагане у нашу војску, коју су очекивали велики, историски догађаји. Кад сам повео нашу милу војску у рат против Турске и ако сам знао с каквим силним непријатељем има да се боре, ипак сам веровао у успех српског оружја. Моје наде и моје веровање испуниле су се. Ваше славне победе на Куманову, Прилипу, Битољу, Приштини, Једрену осветиле су Косово и показале историско јунаштво, величанствено пожртвовање и надчовечанску издржљивост српског народа и његове витешке војске која је од Јадрава до Једрена и од Врање до Солуна пронела славу српског оружја.

У очајним борбама на Овчем Пољу, Злетовској Реци, Кочанима, Штипу и Кривопаку, против дојучерашњег савезника, који је вас, као и нашу браћу Црногорце и савезнике Грке једновремено вероломно и изненада напао, не само да сте одолели нападу и сузбили га, већ сте и тог новог противника победили и прогонили из оних земаља које сте својом крвљу ослободили. У победничким борбама код Књажевца, Зајечара, Св. Николе на, Власини и код Пирота показали сте како српска војска уме да брани своје огњиште и част своје земље.

Као Врховни Заповедник целе српске војске, на дан свога рођења, ја шаљем својој витешкој и победоносној војсци срдачно поздравље и честитајући јој њене славне победе кличем:

Живела моја храбра и победоносна војска!

ПЕТАР с. р.

Прокламација Краља Николе

На Цетињу, 27. јуна, 1913.

Црногорци!

Када сунце избављења и слободе обасја много напаћене хришћанске народе Балканског Полуострва; кад с њега исчезну сјенка Пророкова барјака, да је замијени она савезничкијех, када власт из јаких шака Отмановића, пријеђе у руке балканских савезника; када оглашени народи, жељни правде и културе, дахнуше душом; отворише врата бољој будућности и падоше један другоме у загрљај, — Балкан се натмуши црнијем облацима и густом тамом, у којој више брат брата не познаје, већ један на другога трза убилачко оружје.

Братска крв лије се од Дунава до Солуна. Гомилају се нове жртве, као да нам мало бијаше онијех на Скадру, Куманову, Јањини и Једрену. Жртве које прве падоше, као пошљедице једног мучког напада, наше су, српске су жртве, жртве братоубилачке руке бугарске! Од исте руке проливена је крв храбријех Грка, наших вјерних савезника, који су и на копну и на мору толико задужили Балкански Савез.

Црногорци!

Опијен стеченим успјесима и славом савезника, наш четврти друг хтједе насилно да приграби наше заједничке тековине, не осврћући се ни на правду Божју, ни на очински суд Цара Покровитеља, који нам га пружаше за добро и слогу нашу а радост његову. Бугари, заведени, отргоше се од нашег словенског јата. Бугари наернуше на браћу и савезнике. Бугаре треба сузбити истим оружјем и упутити их на уважење заједничких интереса и словенске узајамности. Ова одлука болно је пала на Моје срце, јер се руком рука мора сјећи, али се иначе није могло. Моју душу туга обузима, што сам принуђен вашу храброст ободравати, да бугарске наертаје оштро одбијете, али наду гајим да ће из међусобне наше савезничке крви, када једном Анђео мира рашири крила своја над Балканом изнићи свјеже и јако дрво словенске заједнице.

Црногорци!

И ви сакупљени у Дечанском Одреду из редова побједилаца са Лима и Скадра, који се већ борите у долинама Вардара, Брегалнице и Струмице, раме уз раме са својом браћом из Србије, витезовима од Куманова и Битоља, у одбрани наших српских интереса, покажите и овом приликом да сте заштитници правде и слободе, заточници мријет навикнути.

А ви остали, Моји драги Црногорци, будите спремни да и сада као и вазда извршите своју дужност према Отаџбини и Српству.

На нашој је страни правда, гдје је она ту је и Бог, којем препоручујем нашу свету заједничку ствар.

Живјела Црна Гора! Живјели Моји мили Црногорци.

НИКОЛА с. р.

Заузеће Штипа

— Успех треће армије —

На дан 25. јуна ваљало је да се бије велика битка на целом фронту треће армије.

Пробуђени смо још у три часа у јутру и одмах смо кренули на предње положаје. Сви су одреди већ били посели одређене им позиције, и сви смо већ по мало нервозно очекивали да загрми први топ, па да се на целој линији, и с једне и с друге стране, оспе убијствена ватра.

Али до очекиване битке није дошло.

Време је пролазило, и ми смо непрестано буљили очи то на једну, то на другу страну, очекујући да изаслате претходнице открију противника. Била је постигнута и телефонска веза са свима нашим деловима, те смо сваки час били у нашој малој телефонској централни, која је била смештена у једноме рову, на ивици некога винограда, на једноме ћувику у врх Жежева Поља. Али и телефонски извештаји непрестано су гласили, да противник није још откривен.

У неко доба стиже нам ордонанс с једнога нашег крила и донесе вест, да је то наше крило, идући за противником, дан раније, отишло доста напред, те неће стићи да се на време спусти у потребну висину са центром и другим крилом, те одлучисмо да се то крило и не чека, већ да почнемо борбу са осталим деловима.

Направљене су диспозиције. Телефон је непрестано певушио ону своју карактеристичну мелодију, ордонанси појурили у свима правцима. Све су потребне заповести биле издате. Сви смо с прилично нервозе посматрали помицање појединих одреда и очекивали да отпочне та очекивана, можда чак и судбоносна битка.

Али опет до битке не дође. Телефон „запева“, и од команданта дивизије, која је била на положајима према самоме Штипу, стиже извештај, да му је дошло нарочито изасланство из Штипа и умолило га, да наше трупе уђу у Штип, пошто су Бугари тога јутра напустили Штип и повукли се ка Радовишту.

Ову смо вест примили с доста резерве. И ако смо знали да су Бугари и у ономе изненадном препадну од 17. јуна, а и у борбама потоњих дана, били много ослабљени и беспримерним јуначким држањем наших трупа доста деморалисани, опет смо помишљали и на превару, јер су Бугари и у овоме рату, за само неколико дана, пружили и сувише примера о томе, како не превају ни од превара најниже врсте, само да своје противнику нанесу штету.

Одмах су изаслате патроле и мања одељења, па кад стигосе извештаји, да су Бугари, извештени о концентрисању наших трупа према Брегалници, а сећајући се дејства наших батерија и одличног држања наших пешака, доиста напустили своје положаје, на Брегалници, наше трупе за час се почеше спуштати с положаја на десној обали Брегалнице и прелазити на ону

страну ове реке, која је до скоро била демаркациона линија између наше и бугарске војске.

Стање у Бугарској морало је бити врло очајно, кад нису стигли ни своје мртве да покопају, него су лешеви лежали растурени по пољу, ту су се, на овој врелини, распадали и кужили ваздух.

Баш код Брегалнице, пред самим Штипом нашли смо крај пута, а близу једнога рова, у коме је у борбама од 17. и 18. јуна, била смештена бугарска батерија, леш једнога бугарског официра, који је био погинуо од нашег топовског зрна. Граната, по свој прилици бризантна, просто му пресекала ногу и разнела утробу. Његови нису стигли да га укопају, већ су га тако оставили крај пута, и ако су ти положаји били у рукама Бугара и после борбе од 18. јуна. Ја се и нехотице питам, по којој би цену наши војници оставили

овако крај пута свога погинула официра! Али друкчији су наши официри према својим војницима. Наши официри у својим војницима гледају своју децу и своју браћу; у борби су увек са својим војницима а врло често и пред њима; с њима подносе и деле све тешкоће, које неминовно рат са собом доноси. А бугарски официр у својој војници гледа свога роба, увек је надмен према војнику; а у борби је редовно позади борбених линија.

Пред самим Штипом опазио сам још нешто, што ружно илуструје прилике у бугарској војсци. На друму близу Брегалнице лежи читава бачва у којој је била донесена ракија за бугарску војску. Да би охрабрили своје „јунаке“, бугарски су официри пред борбу врло издашно својим војницима делили ракију, те су њихова момчета потпуно пијана улазила у борбу.

У Штипу уз наше има и доста и Јевреја и Турака. Сви су они радосно поздравили улазак наших трупа у Штип. И словенско становништво својим највећим делом радује се доласку наше војске, јер су им дојарила поступања бугарских официра, а нарочито

многе бруталности, па и свирепства „комитара“ и „војвода“.

Штип прави доста леп утисак. Подигнут је на самој левој обали Брегалнице амфитеатрално на околним косама, које се доста стрмо спуштају у реку.

Највећи део наших трупа само је прошао кроза Штип, па отишао даље и посео положаје над Штипом.

Ж. О. Д.

Наше војсковође

ПУКОВНИК Павле Пауновић

На лицу овога броја доносимо слику пуковника Павла Пауновића, одличног команданта дринске дивизије другог позива, који је са својим одредима у рату противу Турака постигао управо завидне успехе. О њима смо ми већ много писали, а писаћемо још у напису „Од Ваљева до Једрена“ јер је пуковник Пауновић у овоме рату доказао, да је спреман војсковођа и ратник, кога красе све војничке врлине.

Андре Николић

ПРЕДСЕДНИК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
СРПСКИ ДЕЛЕГАТ ЗА ПРЕГОВОРЕ У ЛОНДОНУ

Осветници Сливнице

НАРЕДНИК ПИТОМАЦ ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ
† Александар Г. Лазаревић
СЛАВНО ПАО 26. ЈУНА НА ЧУПИНОМ БРДУ.

Нови Танаско Рајић

— ПОРУЧНИК † Милорад Гавриловић —

Многе наше прослављене тобџије, пред чијом се вештином клањају и најбољи европски артиљерци, угледали су се на узор-тобџију Танаска Рајића, косили су немилеце непријатеља сипајући ватру из челичних чељусти свог омиљеног оруђа, и бранили су своје топове до последњег откуцаја свога српског срца. Међу онима што се смрћу прославише почасно место заузима криволачки херој Милорад Гавриловић, који је остао веран своме топу док га је трајало.

Када су Бугари дивизијама мучки нагннули на наших неколико батаљона код Криволака у намери да изненађене наше малобројне трупе униште или разгоне и дочепају се слободна пута за Прилип—Битољ и Велес, наши су са надчовечанским напорима супротстали бујици подмукла непријатеља, који је с муком продирао напред крај све своје огромне надмоћности. Срби су се бранили очајнички али су се испред далеко јачег непријатеља морали поступно повлачити, задевајући сваку стону земље

обиљем своје, али још више противникове крви. Поручник Милорад чуда је чинио са својом батеријом брдских топова, која је била пласирана на Пенелици. Његова зрна су многу бугарску мајку обукла у црно. Дошао је момент када је из тактичких разлога ваљало одступати. Такву наредбу добио је и Милорад, али се он с топовима није могао повући, јер му је запрега побијена. Ваљало је топове, који су нам у овој борби злата вредели, оставити непријатељу.

Све — али то није могао учинити поручник Милорад. Повући се без топова сматрао је за кукавичлук, топове извући није био у стању. Он је био брзо готов с одлуком.

— Само преко мене мртва Бугари могу доћи до мојих топова! одлучно је резонувао поручник Милорад, гледајући у томе част своју личну и част српске артиљерије.

Он је пунио и палио топ док га Бугари, који су у маси јурили, нису са свих страна склентали, да га жива ухвате.

Соко сиви жив се у руке не даде. Сабљом у једној и револвером у другој руци он је бранио себе и своје топове све док га непријатељ није разнео куршумима и бајонетима.

После пола сата наши су добили појачање и потерали Бугаре натраг. Наскок славне наше војске био је тако силан да Бугари, бегајући главом без обзира, нису стигли да собом као ратни плен одвуку она два српска топа, која је онако херојски бранио Милорад Гавриловић.

Када су наши повратили наше ранаје положаје затекли су оба топа, и крај њих место храбра поручника нашли су само — гомилу меса. Бугари су тело пала јунака исекли на комаде. Њима није импоновао хероизам пала противника!

Поручник Милорад је родом Зијечарац, свршио је Војну Академију и са својом батеријом прошао је све борбе у Албанији, где се особито одликовао.

Нека је слава славном српском тобџији!

ОТАЦ.

Војислав Ј. Илић мпаџи

Војници, војници, јато соколовџ,
Рањени хероји кумановског боја,
Кажите ми где је мој јединац Јова,
Моје лепо дете и утеха моја?

— Баш јутрос, чим роса заблеста дубравом,
Он на Велес оде, заогрнут Славом.

Старац жури тамо, пун очинског бола,
Од брега до брега, од дола до дола.

Војници, војници крвава одеда,
Ви с Велеса јутрос рањени идете,
Видесте л' јунака, дивна лица бела,
Мог јединца Јову, моје мило дете?

— Вид'ли смо га, чико, ал' баш јуче оде
На Бакарно Гумно, под стѣгом Слободе.

Старац жури тамо, пун очинског бола,
Од брега до брега, од дола до дола.

Војници, војници, ви отуд идете,
Са Бакарног Гумна, где се крв још точи,
Видесте л' ми сина, — моје мило дете, —
Он је свеж и румен. има плаве очи.

— Јесмо, ал' чим, јуче, поче дан да плави,
Он на Черну оде, с лавором на глави.

Старац јури к Черни, пун очинског бола,
Од брега до брега, од дола до дола.

Војници, војници, ви с Черне идете,
Где се крв јуначка немилеце просу,
Видесте л' ми Јову, — моје мило дете, —
Он је леп и мио. има златну косу.

— Јесмо, ал' чим, јутрос, дан Божји ограну,
Он на Скадар, чико, оде на Бојану.

Старац жури тамо, пун очинског бола,
Од брега до брега, од дола до дола.

— — — — —
Кад с Бојане плаве ноћ копрену диже,
Тада један ратвик, стражар са редута,
Радознао сиђе, да види изближе
Што ли се то дрни у снегу крај пута.
„Гле, мој отац!“ — крикну. Потом ближе крочи,
Пред њим: згрчен старац, блед смрзнут од студи
За навек је сувне заклопио очи,
А седа му брада клонула на груди.

Какав је српски војник

— Племенита је крв наша —

Као што је познато, Бугари су са нашим рањеницима починили чуда од дивљаштва, да их се културан човек мора згрозити, а Словени стидети. И док тако раде Бугари у наших је војника душа племенита.

Одмах сутра дан пошто су Бугари страховито искасапили, унаказили и живе пекли наше рањенике официре и војнике. посматрао сам у Штипу једну другу слику, која врло лепо приказује питомост, благородство и величину душе нашега војника.

Једна група заробљених бугарских војника. из последњих сукоба, није још била спрведена за Београд. Заробљеници су били доведени под једно велико лишнато дрво, и било им је допуштено да поседају у хладовину. Око њих су били наши војници као чувари: стоје не сунцу.

Један од заробљеника показује стражању своју празну чутурицу и каже му да је жедан. Наш војник с пуно саучешћа му каже како је и с'ам жедан, али, ето, не сме остављати свога места, те не може донети воде. Па се тада окрете и међу онима, који се беху начетили око заробљеника запази једног дечка и позва га, да оде и донесе у оној заробљениковој чутурици воде. Дечко одскакута и брзо се врати с пуном чутурицом. Њом се обредише неколико заробљеника. Дечко опет оде за воду, и опет неколико заробљеника утоли жеђ. И тако редом сви се напојише. А наш војник стоји на сунцу, с пушком у рукама и жедан гледа, како гасе жеђ они, који су можда дан пре тога сипали куршуме на њега или мучки замахивали бајонетом, напереним у његова прса.

Један од оних, што се беху онде искупили, примети војнику, што допушта да се заробљеницима даје вода.

Наш војник овога мало чудно погледа и пита га:
— А зашто брате! Зар и ово нису људи?

Па реците сад ви мени: Да ли смо ми и Бугари браћа? Јесмо ли ми једна крв?!

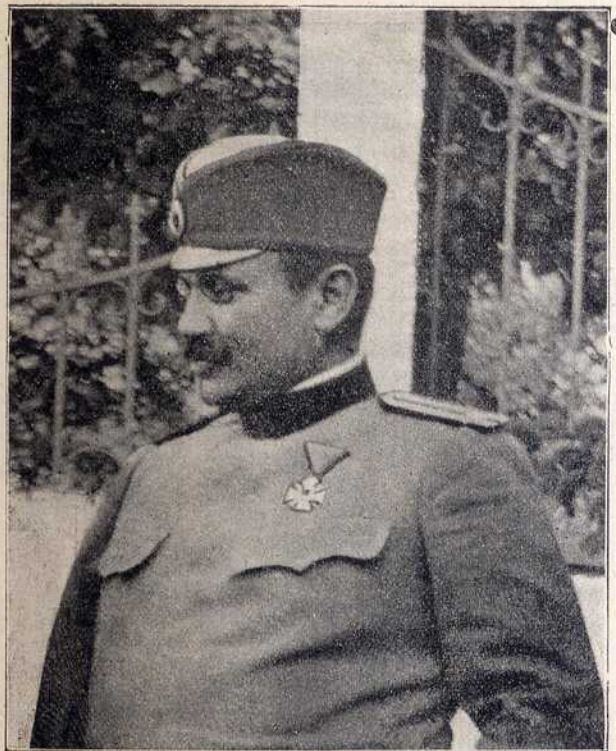
Ж. О. Д.

Бугарске војсковође

Ратко Димитријев

Новога ђенаралисима бугарске војске ђенерала Ратка Димитријева, кога Бугари из милоште зову „Наполеончето“, сматрају у Бугарској као њихова најбољег и најспособнијег војсковођу. Он је своје способности документовао као командант армије, која је имала највеће борбе бугарско-турске до Чагалце. Што је у борби са Србима пропао не значи, да није добар војсковођа, но само да су српске војсковође боље од њега и његових другова. Ми који верујемо у способности и војничке врлине Димитријева пуно смо поносни, јер смо на бојном пољу, укрстивши мачеве, показали да су српски скромни ђенерали и пуковници бољи од бугарских — Наполеона.

Осветници Сливнице

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

Ђока Анастасијевић — Беранац

СЛАВНО ПАО НА СУЛТАН-ТЕПЕ

У крвавим борбама приликом заузећа важне стратегиске тачке Султан Тепе — Царев Врх, поред многих жртава изгубили смо и резервног пешадијског потпоручника Ђоку Анастасијевића — Беранца, водника у 8. пуку другог позива. Све време балканско-турског рата Беранац је провео под Једреном као водник IV. прекобројнога пука, излажући свој живот за Бугаре и величину Бугарске. И би му суђено, да падне баш од небратске руке заблуделе браће, за коју се он јуначки месецима борио, подносећи са самопрегорењем све тешкоће опсадне војне. За показану храброст и присебност одликован је од Бугара официрским орденом за храброст.

Беранац је београдско, тачније речено палилулско дете. Био је човек племенитих осећаја, али при том један од оних, који су увек кадри стићи и утећи и на страшном месту постојати. Жустар, енергичан, неустрашим он је у киши од олова био увек први на челу својих војника у свима борбама све док му непријатељско танае није прекинуло нит племенитог живота 20 јуна.

Беранац је био полициски чиновник, у последње време писар среза пожаревачког. И као чиновник и као човек био је ваљан, те ће за њим зажалити свако ко га је познавао.

Слава му!

Наши јунаци

Млада интелигенција узела је активна и видна учешћа у овоме рату, у коме су наши резервни официри показали толико смисла за своју војничку улогу. Многи узорити члан те интелигенције своју љубав према Отаџбини платио је и својом главом. Видно место међу њима заузима резервни пешадијски капетан друге класе *Радојко Деметровић*, београдски професор, који је славно пао у борби с Бугарима, за чије се Једрене месецима борио. У идућем броју донећемо још једну слику Деметровића као официра, па ћемо о њему и његову раду тада опширније проговорити.

Наши славни противници

ГЕНЕРАЛ ШУКРИ ПАША
СЛАВНИ БРАНИЛАЦ ЈЕДРЕНА

Прослављени га свога јуначког отпора храбри командант Једрена Шукри паша, који се месецима успешно бранио од српско-бугарске опсадне војске, предајући се изјавио је, да то чини војсци српској, која је поникла из малог али храброг и племенитог народа, коме је велики војсковођа изјавио своје дивљење. О његовој одбрани Једрена ми смо довољно писали, а данас доносимо и лик Шукри паше, који је још у бугарскоме ропству, и ако је Једрене пошто је остало без српске заштите, понова потпало под Турке.

Мали војник — Велики јунак

— † Александар Г. Лазаревић —

Ономад је у Београду предато матери земљи тело младог јунака наредника питомца Војне Академије, симпатичног Аце Александра Г. Лазаревића. Сан јунака био је јунак, који чини част нашој армији. Из љубави према војсци по свршетку шестог разреда гимназије ступио је пре две године у Војну Академију. Ратним распоредом одређен је за ађутанта команданта I батаљона VII пешадијског пука другог позива и са својим батаљоном учествовао је у опсади Једрена. Тамо се одликовао војничким врлинама и храброшћу, својственим само рођеним јунацима. Веома жив мио и симпатичан мали Аца био је љубимац не само батаљона по целога пука. За осведочену храброст под Једреном Аца је одликован златном медаљом за храброст. Хтео је да се покаже достојан тога великог и ретког одликовања и за то је жртвовао свој као капљич росе млади живот. Његов командант одредио га је за време крваве борбе на Чупиној Глави, да на телефонску прима и издаје наредбе. Али је у младом хероју уски пела крв његова оца, капетана Гавре, и он нађе замену, а сам, леп као крин, с пушком у руци полети у редове бораца. Његово присуство осоколило је војнике, који су га водели као своје дете. Војници су га молили да се склопи, али он није знао за страх и није хтео да чује за

заклон: Борбо се као јунак и пао је као прави херој. Непријатељско зрно погодило га је „у повоје међу очи двоје“. Погођен у сред чела млади бор је пао скрхан, ал повосан што је животом својим откупио победу српске војске.

Смрт његова тешко је ожалостила његове старешине и ратне другове, који су тело младог јунака изнели из највеће ватре и упутили га у Београд, да му гроб може росити својим сузама тужна мајка и упевљене сеје, који могу с поносом упрети прстом у велику жртву, што су је поднели за остварење идеала српског народа. То им је једина утеха у овом ненакнадивом губитку не само за њих, породицу, но и за српску војску. Одлични командант младога витеза, потпуковник др Тодор Павловић, упућујући ојађеној породици мртво тело јунака упутио је тужној мајци неколико топлих речи, које су мелем на непроболну рану мајке јунака. То потпуковниково мало писмо, које много говори о вредности великог јунака гласи:

Поштована госпођо!

Са Ацом сам био нераздвојан шест месеца. Имао сам и времена и прилике да га у свакоме погледу упознам. Ваш је син био као службеник *у глед марљивости и преданости послу.* у борби је показао под Једреном и сада противу Бугара у два маха *необичну храброст,* с пушком у руци борио се упоредо с војницима, *у тешким часовима храбро их је покретао напред;* у свакодневним односима Аца је био *узор лепог васпитаног младића,* тако добро, мило и паметно дете да је уживао опште симпатије целога пука: он је био наш *Мали.*

Ја сам га као свог потчињеног високо ценно, као јунака поштовао, а као младића са тако лепим особинама и понашања волео свом душом својом.

Смрт његова за мене је ужас Ја, Вас, Госпођо, не умем тежити Заиста, када је губитак Ацкаша за мене потрес, који ми не да никако спокојства, шта ће бити тај губитак за мајку која је родила одгајила и увек уза се имала овако дете. Све што могу да чиним, Госпођо, то је да заједно с вама горко плачем. Те ће ми сузе бити једина утеха, кад мог Малог више нема. Нека оне и Вас одрже да у предубоком болу за вашим узорити с сином не подлегнете.

Са најдубљим поштовањем и највећим сложењем у тешкој тузи ваш пешад. потпуковник

Д-р Тод. Љ. Павловић.

Млади Аца биће да је један од најмлађих, а сигурно је један од највећих јунака овог епохалног доба, које нам је дало читаву плејаду хероја достојних, да им се име слави докле тече сунца и месеца.

Над гробовима толиких јунака, знаних и незнаних, једина нам је утеха, што су они смрћу својом васкрели Велику Србију и остварили за неколико месеци Србинове идеале, који су неколико векова били само сан.

Српски народ свесан је великих жртава, што их је поднео у овој борби. Он никад неће заборавити оне најбоље своје синове, који знадоше славно пасти за Славу Отаџбине! Међу њима светлиће име малог војника, идеалног Србина, великог јунака, неустрашимог наредника-питомца *Александра Лазаревића,* који паде на путу остварења Косовских идеала.

Слава ти Мали, духом и срцем Велики! Отаџбина, за коју си крв пролио мртвог те поздравља, јер се тобом поноси!

Какав је српски војник

Једна нам је мајка — Србија!

Генерал Павле Бошковић има два сина који су се као резервни официри одлично показали и као јунаци и као старешине. Њихови војници о њима с дивљењем говоре као о неким вишим бићима. Сад у ра-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ту с Бугарима рањена су обојица. Чувши то у болници, један странац изјави чуђење како то гину ђенералски синови.

Један рањени војник сељак одговорио му је. —

Сви ми, господине, имамо различите оцење али једну мајку, а то је — *мајка Србија*. Ето за ту мајку гинемо сви без разлике!

Наши јунаци

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОРУЧНИК **Бенко С. Давичо** командир чете у XIV. пуку и позива

Резервни поручник, угледам адвокат београдски Бенко Давичо, члан најстарије и најугледније мојсејевске породице у Србији, преминуо је 27 јуна у београдској болници од колере, коју је добио на бојном пољу, где је као добар син ове земље излагао своје груди куршумима непријатеља. Крршуми су га поштедили али смрт, која му је писана у књизи судбине, није га миомисла

Бенко Давичо био је племенит, узвишен, благородан, дарожљив и болећива срца у понашању скроман, на послу вредан, истрајан, савесан, тачан.

Он је био онај, који је први извео омладинску организацију Мојсејеваца са задатком ради на образовању и васпитању у српском духу. У томе правцу Давичо је постигао резултате, који се огледају у родољубивом држању његових суверника на бојном пољу, пред непријатељима Србије. Када се као командир чете нашао у Битољу он се није одмарао на лаворикама славе српске војске, но је и у онамошње мојсејевске елементе уносио српски дух.

После успешног првог рата с Турцима Бенко је узео учешћа и у овом другоме рату и учествовао у борби на Криволаку где се одликовао личном храброшћу. На бојном пољу заразио се колером, којој је његовим дугим ратним штрапацама изнурено тело подлегло

Смрћу Бенка Давича наши Мојсејевци приложили су на Олтар Отаџбини најбољега члана свога, чија смрт за њих значи тежак удар.

Бог, Краљ, Српство, то је био идеал Бенка Давича, који је у једном поздравном говору Њ. В. Краљу зажелио да се под мудром и као мелем благом владом Њ. В. стара звезда Србиновог ослобођења, која је први пут засјала под Вождом Карађорђем, понова распе зраке слоге и уједињења под Србијом и земљама где Србин живи. И дочекао је остварење тих својих пророчанских речи, али је на томе делу и свој живот положио.

Слава му!

Отаџбина милија од синова

— Срце у јунака —

*

Стари Црногорац испратио два сина на Скадар. У јеку најјаче борбе око Скадра крене се старац да обиђе синове, који су сретним случајем оба остали живи. Старцу је било тешко што му ниједан од синова није ни погинуо ни рањен, док су други Црногорци губили по једног, два, три па и пет синова на Скадру.

Враћајући се са Скадра сусрете се старац са једном такође старом Црногорком.

— А што си тако невесео, ђаде јадан? — упита га Црногорка.

— Па нешта сам онако мислен; имам на Скадру два сина и ниједан још није рана допануо!.. одговори старац.

— Е даће Бог, чоче, допашће, ако не погину! — тешила га Црногорка.

НАШЕ ВОЈСКОВОЂЕ

ПЕШАДИЈСКИ ПУКОВНИК **Драгутин Димитријевић**

КОМАНДАНТ ЧЕТВРТОГ ПЕШАДИЈСКОГ
ПУКА „СТЕВАНА НЕМАЊЕ“

Четврти пешадијски пук наших кршних и лаконогих Ужичана од увек је уживао репутацију најбоље наше војске. Ту репутацију он је стекао на бојном пољу у свима досадашњим нашим ратовима а у овом и турском и бугарском рату нарочито. Где год се појавио он се славио. У крвавој битци на Брегалници овај је пук показао дивљења достојне напоре, пред којима стоје запањени и светски војнички ауторитети. На челу овог пука у оба последња рата стоји човек потпуно достојан традицијама пука. Пукovníк Драгутин Димитријевић је не само официр одличне војничке спреме но војник лично храбар, увек присебан, и старешива, који је војнику и отац и мајка. Љубав између официра и војника у овоме је пуку развијена до крајњих граница и зато овај пук где год се појављује побеђује. Официри и војници четвртога пука сви од реда с одушевљењем говоре о дивним војничким особинама омиљенога свога старешине, кога са особитим задовољством приказујемо и ликом.

У борби на Куманову пукovníк Димитријевић борећи се у ланцу са својим храбрим војницима допао је ране У овоме рату и ако је и у најжешћој ватри увек био у првим борбеним редовима, соколећи своје лавове, срећно је до сада прошао, на му желимо да га срећа јуначка прати заједно с његовим ненадмашним јунацима, нашим личним Ужичанима.

Наши државници

— Андра Николић —

Председник Народне Скупштине Андра Николић један је од наших најистакнутијих јавних радника и најспособнијих државника. Политичар од своје ране младости, уз обиља знање богат искуством, Андра Николић међу нашим политичарима заузима једно од првих места, а у редовима радикалне странке, у којима је он од њена оснотка, он је увек био, по заслуги, међу најистакнутијим првацима. Нашавши се у овим великим и судбносним тренутцима на челу Народног Представништва он није пропустио ни једну прилику, да с висине свога положаја ода заслужену пошту великој по делима својим и славној армији нашој, која је једним замахом покајала Косово и осветила Сливницу. Као делегат за преговоре у Лондону корисно је послужило српској ствари, на којој је он верни и вредни сатрудник од ране младости своје.

Андра Николић је по свршетку правног факултета наше Велике Школе своју чиновничку каријеру почео професором у Чачку, где је оставио тако лепе успомене, да га тај округ већ у неколико наврата шаље као свога посланика у скупштину. Доцније се сав одао политици и био је више пута члан владе и српски посланик на страни Свугде, на сваком положају он је корисно послужило, и његов рад цењен је и од политичких противника, због његове широкогруде толеранције.

Осветници Сливнице

Штаб

АРТИЉЕРИСКИ ПОРУЧНИК † Милорад Гаврилјевић
СМРКУ ТАНАСКА РАЈИЦА ПАО НА КРИВОЛАКУ

Са Кумановског бојишта

Центар положаја турске војске на Куманову.

Принц Роланд Бонапарта као гост ђенерала

Принц Бонапарта (бр. 1.) у пратњи ђенерала
нералштабног мајора Еспинозе обишао је срп-
рала Боже Јанковића, пред чијим је станом он
ђенерал Божа Јанковић (бр. 2.) више Бонапар-
више њега коњички пуковник В. Блазнавац, л.
Киклић више њега артиљериски капетан Мил.
Савић. До ђенерала Рашића је начелник штаба
шић, начелник округа призренског Магић, па
Душан Поповић, а испред њих

САК

Копаче и

Постоји предање да онде где је битка
палих јунака Косовски божур. На но-
једног корена. Многи наши официри
ради расада својим домовима. пр

е армије

Боже Јанковића, команданта треће армије

Рашића (бр. 3) и шпанског војног аташаја, ђе-
урска војишта, па је у Призрену био гост ђене-
лична група снимљена. До принца Бонапарте је
ђенералштабни пуковник Миливоје Николајевић,
од Николајевића артиљериски пуковник Душан
М. Кр. Ђорђевић и артиљериски капетан Тома
еће армије ђенералштабни пуковник Душан Пе-
та Стева Димитријевић и ђенералштабни пуковник
неколико жена у народном оделу.

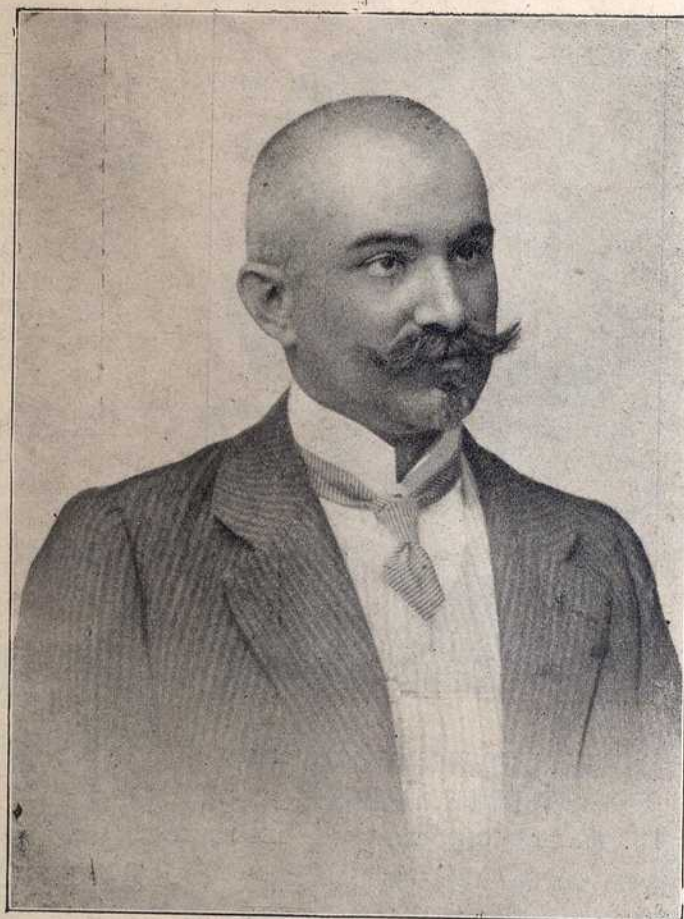
С О В А

на Косову.

ска војска на Косову расте из крви
ој страни где су Турци били нема ни
су те божуре из корена и слали их
представља такво копање божура.

Осветници Сливнице

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН
ПРОФ. † Рад. Деметровић
СЛАВНО ПАО НА ЧУПИНОМ БРДУ

Са битољског бојишта

На врху Облакову: Поздрав гробовима палих јунака при зеузећу Битоља.

КОСОВСКИ ОСВЕТИЦИ

ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

† **Богосав Аксентијевић**

УМРО 13. МАРТА ОД РАНА ЗАДОВИЈЕНИХ НА КУМАНОВУ.

У једном писму са Крфа довели смо спширан извештај о свечаном погребу пешадијског потпоручника Богосава Аксентијевића, који је тамо умро од задобијених рана на Куманову, где је учествовао и одликовао се као водник у 1. пешадијском пуку 1. позива.

Богосав је родом из Новог Пазара одакле је као дечак пребегав у Србију, где је свршио подофицирску школу. Био је створен за војника и горео је од жудње да се Косово освети и свој Нови Пазар види слободан. То је доживео, али тај успех Србије он је платио својим младим животом, који је нештедмице излагао пред непријатељем.

Слава му!

Борба на Дренку

— 17. јуна 1913. —

Стара бугарска тактика: мучко разбојнички напад без објаве рата. На дивизију шумадијску напало се прво 17. јуна. Напали су Црни Врх а нарочито десну његову страну. Борба је почела од 3 часа изјутра до после подне. Хаубице са Црнога Врха дејствовале су противу њих ужасно. Те исте наше хаубице браниле су их пред Једреном и сада их казне страховито за њихову неблагодарност и злочин!...

Пошто су одбијени били са целога фронта после подне од 4 часа почели су нагло да се повлаче југо западно. Десети пук Таковски добио је наређење, да се ноћу привуче, нападне а и заузме Дренак.

Дренак је најважнији положај на југо западу од Црнога Врха. Он је био кључ бугарских дефанзивних положаја. Сам по себи Дренак је једна коса под углом 35-40° са падином од 300-600 мет. Брисани простор на целокупној позадини. Напад X. пука почео је још од 3 часа по поноћи. Кретање наших батаљона било је тако правилно, да је изгледало, као да су на егзерциришту! Користили су све преда се, а нарочито жито и тако више пузећи равницом дочепали су се потока

испод Дренка прибали се мало и одморили, па онда пођу падином... Бугарска пешадија и њихови митраљеви су осули паклену ватру. Ватра је трајала пуних 4 часа. Прасак пушке и крклање митраљега личе на неку страховиту олујину. Од 3½ почела је и артиљерија дејствовати — те је оној олујини више пута увеличавала ужас! Бију се..

Наш 4 батаљон ослањајући се на два батаљона, 19 пука служио је као лево крило, а десно је био први; остала у центру. Кретања стрељачких стројева напред било је без икаквих презања. Стајали су наши официри и војници откривени као орлови У наступању предњачили су официри испред обасипања силних пушака, неколико митраљега, а обасипани са свију страна пољским и хаубичким гранатама. У и овакоме паклу ипак је X пук напредовао непрестано.

Зора одмиче, а дан се ближи полако, већ се потпуно распознају од контура јасне слике — кретања наших, а и посед бугарски. Једно громогласно наше: Хура! приводи борбу другоме делу, IV. и I батаљон већ избијају полако на вис. Бугари нервозно оступају али у наступању сипају из оруђа ватру тако силно, да су наши имали ту највише губитака. Ту су рањени опасно капетани: Драгомир Илић, Милисав Стојановић, Јарослав Феликс и Божидар Максимовић са још девет официра Погинуо је капетан Тодор Наумовић; затим резервни поручник Бранко Боранијашевић и Константин Станисављевић. Рањено је приличан број војника али је интересантно, да су 99 од сто лако. Погинуло је око 80 и то већином од шрапнела.

Ово су жртве чијом је крвљу опрена наметнута лага у Љуми. Заузимањем Дренка од стране X пука може се рећи, да је први тај пук добро начео бугарску војску, јер је цео 23 пук бугарски потпуно растурен и разбуцан.

Од плена задобио је X пук: седам брдских топова; три пољска; један митраљез и 15-20 кара. Пушка, велосипеда, ранчева, муниције, скупљено је путем.

На овом месту треба истаћи присебност, хладнокрвност и велико пожртвовање наших официра. На првом месту ваља одати признање команданту X пука Душану Димитријевићу; затим командантима батаљона: п.пуковницима Туцовићу и Љуби Павловићу, мајору Туцаковићу и најмлађем команданту капетану I. класе Душану Поповићу, који поред ових старих орлова обећава многа. Команданти су према себи и официре тако спремили, да су сви достојни положаја и чинова. Резервни поручник Драгиша Васић за време највеће борбе откривено је разносио муницију. Командант га је предложио за одликовање златном медаљом за храброст.

Од Ваљева до Јадрана

7.)

— Са дринском дивизијом другог позива —

2. децембра добио је мајор Бора Паштровић наређење, да са једним батаљоном и два брдска брзометна топа поседне село Дајч и спречи евентуалан испад изгладнеле турске посаде, која је у последње време чешиће пљачкала околна католичка села. Изјутра 3 кренуо се из Љеша одред. На челу одреда јахао је Паштровић са реферантом артиљеријским п.пуковником Миланом Павловићем и ђералштабним мајором Петром Марковићем, и са више других официра из Штаба Дринске Дивизије II позива, којој је и одред припадао.

У селима су нас дочекивали радосно, стављајући нам на расположење све, и своје домове и храну за људе и коње.

Ноћ између 3. и 4. децембра проведена је на опрези, али је прошла на миру. Освану четврти децембар. Извиднице нам јавише да су турске предстраже још у суседном селу Баби.

Време беше мутно услед магле и кише, која је сино ронијача, терен је могао бити слабо прегледан. Око девет сати Штаб одјаха у Љеш, пошто се претходно споразумео и саветовао са командантом одреда о евентуалним турским нападима.

У десет сати и четрдесет минута појави се на положајима према нашем фронту непријатељски одред брдске артиљерије. Командант нашег одреда издаде наредбу да наша артиљерија изабере положај. Пешаци су већ сви лежали у рововима преко ноћ ископаним. Официри већином резервни, објаснише војницима непријатељске положаје и позваше их да се као Срби храбро бране од непријатеља.

Насташе тренутци мучног очекивања. Војници II позива, озбиљни мачвани, намргођени, гледају у пргвцу турских положаја. Командант Паштровић стоји са својим ађутантом на централном положају, разматра догледом и очекује напад.

Наједанпут се са турских положаја захори топовски пуцањ Паштровић мирно сачека док му шрапнел прохуја више главе и прште у позадини. И онда рече: „имају тачно растојање“. Затим извади сат и додаде: „Тачно 11 по моме“.

За првим шрапнелом прозуја и прште други, трећи... десети... Турци нас засуше топовском ватром.

За то време су и наши артиљеристи били готови. Поручник Александар Синђелић испео се на једно дрво и са висине 12—15 метара посматра и тражи турску артиљерију. Одмах испод њега наместио је топове и стојећи посматра поручник Радишић. Чим је отпочела наша кононада, турска артиљерија је морала да мења положај.

После чешћих прекида један турски топ сасвим ућута. Био је оштећен. Са другим топом Турци се повукоше за 1000 м. у назад.

Док је трајао артиљеријски дуел наши су пешаци очекивали да им се непријатељска пешадија приближи на 1000 м. Рачунајући ваљда на заштиту артиљерије, Турци се примицаху све ближе и ближе док не дођоше на означено растојање. Чу се команда а за њом плотуни: први, други, трећи... Турци одговорише брзом паљбом. Било их је 4 батаљона регуларне војске и 1 батаљон башибозука.

Док је турска пешадија лудо јурила напред, њихова артиљерија дејствовала је очајно, управо бранила је се очајно од Синђелића који је са дрвета командовао вас кошење разорних гранатама и пешадију обилно за сипао шрапнелом.

Командант српског одреда Паштровић стоји на гребену, десно испред топова, пуши и мирно издаје заповести ордонансима. Док му суве гранчице падају по лицу са дрвета на коме је био Синђелић, кога је непријатељ спазио и гађао густим плотунима. Једна граната скрха грану више Синђелићеве главе; али он и даље гледа, као да ништа није ни било...

— Браво, Синђелићу! рече Паштровић.

Командант још није ни изговорио а турска граната паде између пешачког рова и артиљерије. Левак експлозије захвати команданта Паштровића, Рашића и

командантовог ађутанта. Кад се дим развије. Паштровић је стајао усправно, посут земљом; Радишић и ађутант су били одбачени и обасути земљом.

— Да нисте рањени?

— Нисам!

Међутим, био је рањен. Неправилна рупица на испуку јаке од шињела показивала је место где је ударило парче гранате.

Ађутант му приђе, дохвати га испод руке и повуче у страну:

— Да вас превијем само!

Борко Паштровић се расрди, дохвати револвер и попрети да га остави на миру. Тек после дугог наваљивања ађутант је успео да му раскопча шињел и блузу.

— Завиј прст газом и завуци у рану, да видимо да ли је продрло у груди!

Кад се уверио да није, командант хтеде да закопча блузу и једва допусти да му ађутант метне мало вате и газе на раву. И онда се опет окрете батерији. Сви одахнуше кад видеше да није било опасно.

Паштровић тада обиђе центар и лево крило, прими извештаје, издаде наредбе. За тим се поново врати центру, топовима и десном крилу. Тако се непрестано кретао кроз бојну линију, обасут кишом куршума, усправљен, горд и осмехнут. Његове наредбе пратио је громки оркестар топова.

Непријатељ најзад почиње да дејствује митраљезима. Њихови плотуни обично пребацују те изгледа као да над војницима лети огроман рој пчела.

Наједном, турско десно крило истаче белу заставу! Труба запишта знак парламентарара. Као одговор на то, грмнуше плотуни баш на белу заставу. Подвала не упали.

Командант батаљона, капетан I класе, сада мајор Периша Перишић, стоји и посматра бојиште, издаје наредбе. Наслоњен на сабљу изгледа тако миран и хладнокрван као да посматра борбу у позоришту. Његови официри сваки час обилазе своје војнике с краја на крај линије.

Око 2¹/₂ сата капетан Перишић се сруши, рањен у главу. Однесе га из бојне линије, превише и одмах упутише за Љеш. Мајор Паштровић предузе непосредну команду над пешадијом. Код топова је ишло добро и без њега.

Он је и даље шеткао, издавао наредбе и пушио док се наједанпут сруши као свећа, покуша да се дигне и опет паде. Друго тане погодило га је посред прсију! Изнесе га из бојне линије у позадину а затим га пренеше преко реке Ђадре и сместише у кућу.

Бој је бивао све огорченији. И ако је турска артиљерија престала да дејствује, пешадија је лудо јурила напред. Још 3 официра падоше рањени. Стање постаде критично. Војници без официра све теже и теже одбијаху очајне нападе изгладнелих азијата.

У тренутку кад је крајње лево крило делимично почело да одступа, под унакрсном ватром митраљеза, појави се међу пешацима поручник Синђелић, и предузе команду тако присебно и чврсто, да се одмах сви, који беху поколебани, повратише на своја места и же-

Ђенерал Ратко Димитријевић

НОВИ БУГАРСКИ ЂЕНЕРАЛИСИМ

ше него дотле одбише Турке. За то време је поручник Радишић нашао још згоднији положај за артиљерију и осуо смртносну ватру на непријатељску пешадију до у мрак, кад су Турци, нагнати у бегство, скоро свако дејство прекинули и вукли своје мртве и рањене.

Међутим Борку Паштровићу је бивало све горе. Он је покушавао да седи и непрестано распитивао за резултат борбе; али убрзо није могао говорити: гушила га је крв. Пренос за Љеш тешко је било извршити због опасне ране. Ипак је пренесен сутра дан по подне.

У Љеш су га донели при издисају, око 11 сати. После кратке агоније, око пола ноћи, престало је да куца његово неустрашиво срце.

Освану Никољдан мутан и влажан. Пред џамијом претвореном у болницу, скупљају се официри, Боркови познаници. Чисто не верују да је Борко, силни Борко погинуо. Како који уђе у џамију и погледа десно и лево по рањеницима, очи му се зауставе на једна обична носила поред којих гори скромна воштаница, знак смрти..

На носилима лежи Борко, покривен шињелом а по лицу белом копреном. Ко га је гледао кад спава, и сад би се преварио, само да свећа не баца жућкасту светлост која Борково лице, увек развучено у осмех, претвара у воштану фигуру... Да би слика била потпунија шајкача му на глави стоји баш онако како ју је увек носио.

Другови приступају, побожно подижу вео и љубе га, док сузе саме капљу по хладноме лицу витежевом.

У 4 часа по подне, уз звуке труба и учешће српског и црногорског кора, заједно са пуковником Павлом Пауновићем и бригадиром Кусовцем, кретао се спровод тесним љешким улицама. Прости сандук са телом покојниковим носили су из почасте официри обе братске војске. Опело су извршили четири свештеника. Било је дирљиво видети како плачу војници за својим командантом. После опела држао је опроштајни говор Лазар Матијевић, ђенералштабни потпуковник.

Сахрањен је у порти католичке цркве, на десној обали Дрима према Љешу а на поглед плавој Адрији која га је толико одушевљавала и заносила, којој је тежио као постојбини својих предака и на чијем је олтару и живот положио.

(Свршиће се)

Скадар.

— Реч-две о прошлости. —

Већ 168 година пре Христа, спомиње Ливије Скодру, утврђену и тешко приступачну престоницу краља илирског Гензија, данашњи Скадар, који лежи на Бојани и Дрињачи, под Тарабошем, у једној питомој и жупној долини. Стара ова варош, једна од најстаријих на свему Балканском Полуострву, имала је већ тада свој велики политички и привредни значај. Развијена у долини плодној и богатој водом у низини, која својом опсежношћу одудара од кршевитих и неплодних крајева све своје околине, она је била житница свих оних суседних предела. Добра веза преко пловне Бојане са морем подизала је још више економску вредност тог земљишта и чинила средиште његово најважнијом и највреднијом тачком тог краја. Отуд није чудо, што су стари Римљани врло давно обратили нарочиту пажњу на њ и што су га најзад, 168 год. заузели.

Наша народна песма, која Скадар веже за Мрњачевиће, вели:

А какав је Скадар на Бојани!
Кад погледаш брду изнад града,

ИСПРЕД СКАДРА: На врху Тарабоша са погледом на Широчку Гору. Разорене жице после предаје Скадра.

Све порасле смокве и маслине
И још они грозни виногради;
Кад погледаш стрмо испод града,
Ал' узрасла пеница бјелица,
А око ње зелена ливада,
Кроз њу тече зелена Бојана,
По њој плива риба свакојака,
Кад год хоћеш, да је тазе једеш.

И у римско доба, Скадар је остао варош првога реда. За време цара Диоклецијана, популарног цара Дукљанина, он је био главни град провинције Преваитане, а после је, при подели, царства припао Византији. Од њега је откинуо Стеван Немања, који је био родом из његова близине, из Рибнице, код Подгорице; и тако је Скадар први пут дошао у српске руке. Од тада је он био стално у српској држави, чак и иза смрти Душанове. Од 1355. њим су владали Балшићи, господари Зете, све до 1396. кад га је притишњен од Турака, Ђорђе П. Страцимир предао Млечићима. Не имајући довољно војске, да га бране, Млечићи га нису могли одржати спрам оне силне турске царевине и већ 1479. Скадар се предао Турцима. У њему је после једно време господаровао Скендер-бег Црнојевић потурчени син Иванбегов, касније чувене Бушатлије, који су се толико пута одметали од цара, и најзад 1835. били депоседирани. Те је године српска војска оштетила град, борећи се са задњим Бушатлијом и попалила је ништа мање од 960 кућа.

Скадар данас има око 35.000 становника, од којих је 20.000 муслимана 12—14.000 католика и 1.500—2.000 православних. Трговачки је Скадар сад знатно опао, јер га је Турска потпуно запустила; путеви из њега у унутрашњост, врло су незгодни и несигурни; железница нема, а бродарство се, јер Бојана није регулисана, не може да развије у пуној мери.

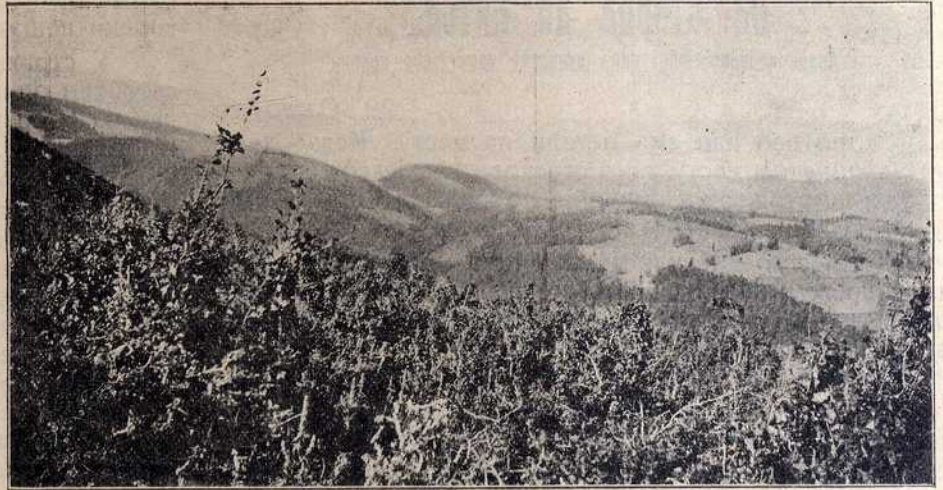
Да Европа није била неправедна према нама и да је Скадар, који је наш и по прошлости својој и по праву освојења, остао у границама Црне Горе предстојала би му сјајна будућност, о овако ће и даље само вегетирати.

У идућем броју донећемо неколико слика испод и из Скадра: састанак ђенерала Бојовића са Есад Пашом, престолонаследник Данило на Скадру побија српску заставу, ђенерал Јанко Вукотић пред Скадром, лобање српских жртава пред Скадром и др.

Са бојнога поља

Наша слика представља чувени положај турски на Црном Врху, у правцу ка селу Жељезници. Овај положај храбра наша тимочка дивизија првог позива, управо XIV. пешадијски пук, заузео је тек другога дана борбе 13 октобра 1912. По природи својој ово је јак положај обрастао од половине до врха ситном густом шумом, тешко је проходан, затвара правац из Кратова за Штип и Овче Поље.

После Турака храбра наша војска овде је скорих дана добро испрашила тур и браћи Бугарима, те је овај веома важан стратегиски положај и данас у нашим рукама.

Поглед са Црнога Врха на Кратовској реци

- Старче, нека ти је здраво остатак!
- Нема остатка, господару! — рече старац.
- Како чоче? — упита краљ.
- И она три погинули су на Бардањолу! —
- Нека им је слава! — узвикне краљ.
- И теби здравље, господару! — одговори му

старац.

Васкрс

Наше је племе старо гнездо свило
На Дриму, Скопљу, Прилипу и Драчу.
Опет је наше, што је негда било,
Добисмо часно, крвљу и на мачу.

Вековна тешка зацели се рана,
Косовски пораз потомства су спрала,
И војска наша храбра и без мана,
Куд год је прошла лаворове брала.

Наша је раса млада, пуна спреме,
Доказ је дала да ради и живи,
И да смо исто оно чврсто племе,
Ко претци наши, који беху диви.

Прошле су наше ноћи тако црне,
Буди се племе, диже, васкрсава,
Док задњи акорд умире и трне,

Буди се племе из сна, свесно јаве,
И дршће снагом набујалих грана,
Диже се народ од Авале плаве,
До Сињег мора и наших Јадрана.

Драг. Најдановић.

Највеће јунаштво

— У очима Црногораца —

У догору с оне стране Брегалнице Шумадинци хвале Црногорце и признају им да су Црногорци највећи јунаци.

— Не, и не дао Бог, ви сте већи, веле Црногорци.

— Ми само вама, и неком више, признајемо боље јунаштво, опет ће Шумадинци.

— Највише је јунаштво слушати старијег, а ми се сваки бијемо како и кад који хоће. За то сте ви већи јунаци од нас, веле Црногорци.

Срце у јунака

— Црногорац као отац —

Један стари Црногорац испратио је у рат пет синова. Два су му погинули на Тузима, а тројица су отишли на Скадар.

После бардањолске битке сусрео се краљ са старцем и знајући да су му на Тузима погинула два сина, рече му:

Наши у Призрену

Коњичко извиђање при улазу у Призренска предграђа

Улазећи у Призрен наша коњица је имала дужност, да бодрим оком прегледа све његове крајеве, да се где по малама и кућама нису скрили војници и одметници, кој и би из куће давали отпора. Наша слика представља а коњицу из одреда потпуковника Селимира Остојића како врши извиђања у предграђу царскога Призрена.

Од Старца до Битоља

(10.)

— Дневник једног обвезника дунавске санитарне колоне. —

29. Октобар

Скоро цео дан смо остали на месту. Кажу да је пут на понеком месту тако страховит да је готово непроходан. Артиљерија још није по миље прешла. Помажу им пешаци и преносе топове на рукама.

Путем смо кренули мало и доспели баш до испод самог брежуљка због кога је овај застој, и произведен који је ако не кобан а оно бар од велике штете по операције наше војске

30. Октобар

Јутро је освануло доста лепо. Командант наређује да се пропусти једно одељење инжењерије с алатном колоном те да пут бар колико толико поправе и учине га проходним.

Ово је свршено око 11 сахати и ми се поново тешком муком кренусмо напред. Али се није ишло ни 500 метара па се опет стало. Не може се. Сироти војници, јадна стока, што су се овде намучили то се не да описати.

31. Октобар

У 6. сахати у јутру пошли смо. Додали смо дуплој запреги још по једну запрегу па смо тако великом муком прешли најопасније место, које није дуже од 2—300 метара за пуних 2 сахага.

Поред нас пролазе рањеници из Прилипа. Лако рањени иду пешке а тешко рањени су у колима.

Један од рањеника причао ми је :

„Много нас је страдало код Бакармог Гумна и то не у борби већ изненада у нашем логору. Турци су били на брду одмах више нас. а ми не знајући улогу-

рили смо се у подножју. Тек што смо сложили пушке и почели разапњати шаторе кад зарикаше турски топови и почеше да нас обасипају шрапнелима. Наши почеше да падају као плева. Наста тренутно узбуђење и забуна али се брзо прибрасмо и као из једног грла проломи се небо од оног нашег за непријатеља страшнoг „Напред, напред браћо, изгинусмо!“ Све полете као без душе и сложено неустрашимо јурнусмо на непријатеља који после страшне и крваве борбе побеже разбијен, бацајући све што је код себе имао па и пушку и муницију. Том смо приликом отели од Турака поред другог плена још и 14 брзометних Крупових топова.

Од наших има око 3000 мртвих и рањених али су Турци ваљада још горе прошли. јер од њихових лешева није се могло ићи.

Турци су се надали да нас ту задрже најмање 5—6 дана па да се за то време што боље утврде код Битоља, али су се у рачуну преварили. Неустрашимост наше војске их ја изненадила и још првог дана са положеја најурила.

То нам је од прилике потврдио и један турски рањеник, додавши : како су се у овој борби уверили о

ономе што се после Куманова сумњало а то је : да сваки српски пешак носи на леђима по једно „топче“.

У страха су велике очи па и они изненађени и сатрвени од неког оделења наших митраљеза, мишљаху да сваки од наших војника поред пушке рукује и с по једним митраљезом.

Кад смо ово непроходно место прешли као и још две тешке заокуке, настао је леп и подзидан друм све до Прилипа. Одмицали смо лако све до 5 сахати до у близини села Тројане, где смо зауставили колону и преноћили. Време је ветровито али благо.

Село Тројане лежи на једном од многих високих брда. Насељено је изшним елементом. Кад смо послали наше војнике тамо, да нам мало хране и вина донесу, сељаци су дали и задржавали их на вечери. Разуме се, да су војници одбили позив, јер се колона није сме-ла напустити. Њиховој срећи нема краја што их је наша војска ослободила Турака, и не могу се довољно нахвалити храбрости српске војске.

1. Новембра

У пет сахати у јутру колона је била готова и че-

кало се за полазак. Наређује се полазак и ми се крећемо јединствено добрим и озиданим путем уз брдо, које је турска војска очајно бранила. И ако је доле испод брда лепо и топло време где се пиринач гаји и одлично успева, врхови брда где пролазимо покривени су снегом. Рупчаге и разривеност земље сведоче о страховитом дејству наших топова и пушака, а јаки турски положаји, које посматрамо, гоне вас да се дивите јунаштву и издржљивости наших јунака што Турке [из њих најурише задавши им тешке а можда и решавајуће ударце.

При улазу у варош причека нас нови ко-

мандир Азриел Леви, рез. коњич. п.поручник, син угледног београдског трговца Арона Леви, и прими команду над колоном па нас поведе кроз Прилип у већ одређено логориште код турских коњичких касарна

Време је било дивно а улазак у Прилип готово величанствен. Силан свет је изишао из својих кућа, које су окићене нашим заставама па радознано посматрају наш пролазак и весело нас поздрављају.

Прилип је велико место и броји преко 20.000 становника већином Срба. Лежи на лепој и плодној равници кроз коју вијуга исто — имена речица. Одма до саме вароши а више самог нашег логоришта уздиже се стрмо у вис брдо на чијем се вису виде лепо очуване рујине некада чувенога града нашег народног јунака Краљевића Марка.

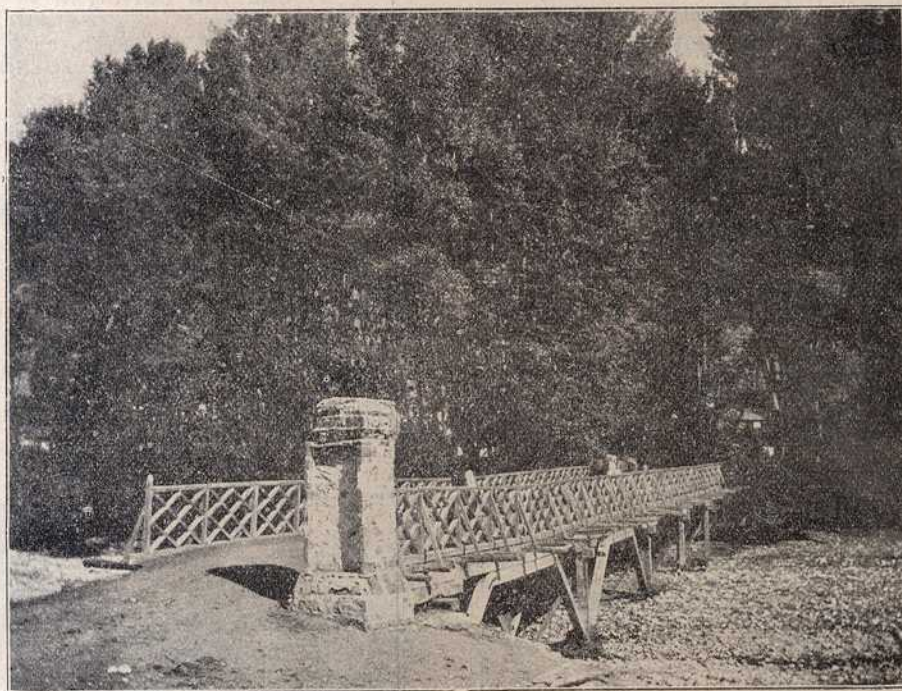
По варошким улицама ври. VIII пеш. пук и цела тимочка дивизија II позива приспели су данас па се размилели по вароши као мрави.

Веселе је опште.

Престолонаследник је дошао такође и често се виђа на улици или пред кућом у којој станује.

(наставље се)

Из Нове Србије

Мост на Милошевој реци у Пријелољу

Бугарски мучки препад

— Једна крвава ноћ —

Бугарски препад који је био ноћу између недеље и понедељника, 16. и 17. јуна извршен је на најподлији начин.

У недељу 16. јуна бугарски официри из Штипа позвали су наше официре са Жежева Поља на закуску и пиво. Да се, рекоше, братски провеселе, „пошто је опасност рата минала“. У разговору и гозби провели су неколико часова. Бугари су били преко мере љубазни, како није обичај у њих. „Братски“ су испратили наше официре и најљубазније им пожелели лаку ноћ и довиђења, да само неколико сати после тога, у очи понедељника, око 10. часова и 40 минута ноћу, предвођени оним истим „љубазним“ официрима, изврше препад на наше трупе које су биле на Жежевом Пољу и на положајима пред Криволаком. У исто време једна бугарска дивизија из армије генерала Иванова учинила је препад на Валандово и положаје пред Ђевђелијом.

Стражарећа одељења приметила су свуда непријатеља и мртве страже свуда су их јуначки дочекале. Шести пук престолонаследника Александра био је на предстражи према Штипу. Препад је био склан, отпор још силнији, борба очајна. Прва чета четвртог батаљона шестог пука, која је била на стражи на мосту, борила се дивовски. Бацајући бомбе, ова чета, која је препадом била опкољена са свих страна од Бугара, успела је да се пробије и већ око 4^{1/2} часа изјутра била је у саставу свог батаљона, пошто је у страховитој борби, при пробијању кроз многобројног непријатеља изгубила само три војника. Али за то су рањени сви официри, сви подофицири и многи војници. При пробијању кроз непријатеља нарочито су се одликовали водници резервни пешадијски потпоручник Тихомир Антоновијевић и наредник Петар Вукотић, чијем се херојству диве све живо у чети од командира до последњег редова. Бацајући бомбе они су на све стране око себе сејали смрт и преко небројених лешева непријатељских са 70 бомби довели своју чету с незнатним губитцима у састав батаљона. Остале су мртве страже јуначки се бранећи, устукле пред непријатељским нападом на линију прихватница. За то је време већ дат знак узбуње, али до даље борбе није дошло, јер је изгледало да су се Бугари повукли.

Али (ко два часа после поноћи Бугари поново и још силније навалише на наша стражарска одељења. Да би их преварили, викали су:

— Мије сме наши! Не пуцајте, брачо! Ште се предаваме! —

И та им је превара, на жалост, и успела. Многи наши наивни Мачвани платише главом своју добродушност и поверљивост.

Борба се распалила на свима линијама. Пукови се развише за борбу.

Бугари су неколико пута вршили јуриш и долазили на сто метара пред наше трупе, али су увек враћани крвавих глава. Рика топова, праска бомби трештање пушка и митраљеза разлегало се на целом фронту од Црног Врха до Ђевђелије.

У зору наше трупе пређоше у напад и бајонетом стераше дрске нападаче са позиција. Борба је и даље трајала цео дан.

Жежево Поље, изорано од шрапнела и ручних бомби, засејано је лешевима бугарским, из којих је никла и узрасла грдна срамота њихова.

Трећи позив који је био на позицијама пред Ђевђелијом одбио је Бугаре и успео да са Грцима, који му дођоше у помоћ, зароби један бугарски батаљон. Код нас су страдале нарочито чете, које су биле размештене по селима у околини Дојрана и Валандова.

Наше трупе показале су, и овом приликом, чуда од јунаштва. Не зна се који је пук био храбрији. Сви војници, од редова до команданта, јурили су неустрашимо у смрт. Официри, и активни и резервни, потврдили су и овде да су беспримерни хероји. Једна чета четрнаестог

пука другог позива, борила се до последњег човека бранећи положаје од бугарске бујице. У борби је учествовала и коњица тимочке дивизије. Из њених храбрих редова рањен је и мајор Света Маринковић, командант пука.

Шести пук остао је на своме месту и није ни за длаку уступио, и ако је имао да издржи неравну борбу са целом бугарском дивизијом, коју је потпомагала јака артиљеријска ватра. Зато је тај пук и имао највише губитака. Командант овога пука, Ђура Докић, и ако је био рањен, остао је за све време борбе командујући својим храбрим пуком. Три команданта батаљона, Милан Васић, Сава Маџић, и Божа Стојковић, као и командир чете Стојан Б. Стојковић, борили су се као лавови и пали су од непријатељског куршума предвођећи своје неустрашине борце на јуриш.

И IV, V и XVII пук показали су чуда од храбрости. Један батаљон седамнаестог пука на бајонет је претео од Бугара две батерије наших топова, које су Бугари били запленили мучким препадом пошто су побили запрегу, те се топови нису могли одвући. Не гледајући на жртве овај батаљон је био готов да се жртвује само да топове поврати и у томе је успео. Бугаре је бајонетском борбом натерао да оставе српске топове, где су их затекли, а сами да бегају главом без обзира.

Бугарски препад ипак није успео. Наши хероји успели су да потисну Бугаре и са њихових положаја. Повукли су се на пет километара од Штипа, да их после неколико дана потпуно очисте из целе Македоније, која је данас сва у рукама Срба и Грка

Јачина Бугара била је око стотина батаљона са армијском артиљеријом.

Гробље јунака код Маркова Прилипа

Благо онима што изгинуше код Прилипа. Оплакани су, ожаљени и опремљени на онај свет уз победне звуке војничких труба и уз јечај некадањег робља. Док у Прилипу она свечаност момента, она свечаност борбе и оно искрено оплакивање учинило је, да су војници као никад дотле били врло пажљиви према палим друговима. Сахранили су их све лепо, једног до другог. Више сваке хумке побили крст, окитили га цвећем, опкопали гробље шанцем да се вода слива и још оградиле гробље, да га стока не квари, а Прилипанке припалиле кандила и свећице више глава својих ослободитеља. Колико смо били радосни у Прилипу, толико смо били и жалосни гледајући и гробље и некадање робље. Отишли смо на Битољ, борили се победили и с тиме и завршавали свој поход. Враћајући се назад нанесе ме пут на Прилип. Обиђох гробље које је на једној коси.

Свеже хумке стоје још, свеже цвеће обнавља се сваким даном. Оне добре и благе Прилипанке долазе свакога дана на гробље, пале танке сиротињске свећице, везују на крстова пешкире, мараме, цвеће и наричу оним отегнутим, тешким и болним гласом. Њима није тешко да свакога дана поред свију својих послова долазе на гробље, које им је мило и драго, та оне гледају у тим свежим хумкама своје очеве, своје синове, браћу своју или реко би човек: више нешто, гледају своје ослободиоце. Има деце има девојака има жена има старица долазе, плачу, наричу као над најрођенијим гробовима из свег гласа и од свег срца јадикују старе српске мајке над гробовима јунака над хумкама браће из слободне Србије. Нисмо могли ни ми војници, ми који смо газили преко лешева, ми који смо мирно своје бајонете забадали у груди непријатеља, нисмо могли ни ми да останемо хладни према оним уздасима — плакали смо и разнежили се као деца. Ко и не би кад чује, кад види како стара жена повезана црном марамом обгрпи хумку, па љубећи и крст и земљу, гласом најтужнијим гласом, који сам икада чуо нариче:

.. Леле, ле...леле... борци наш..., леле си га мајци твојој... Сине наш... добротвору наш...

Резервни пешадијски поручник **Бенко Давичо**, адвокат београдски за Краља и Отаџбину положио свој живот.